

Tjeu Strous

Kind aan huis in Casablanca, schoorvoetend naar Istanbul

Bijna 10 jaar Rotterdamse ervaring
met herkomststeden

Wie de illusie heeft dat de ontmoeting van culturen op een gestructureerde manier gaat, wordt teleurgesteld. Volgens Tjeu Strous, hoofd beleid bij de Rotterdamse Kunststichting (RKS) zijn culturele relaties ‘rijgsnoeren van geïnspireerde, bewogen, op zichzelf staande, vaak zeer persoonlijk geëntameerde, autonome initiatieven’. Wie niet eerst lokaal de relaties met de ander op orde heeft, zal in de globale contacten weinig effectief opereren. Want ook bij externe culturele contacten geldt: ‘think global, act local’.

Zusterstedenbeleid behoort tot de folklore van vrijwel elke gemeente in Nederland. Iedereen kent de obligate entree van een gemeente waarbij het kosmopolitische gehalte zichtbaar wordt gemaakt middels bordjes met namen van bekende en minder bekende verre oorden. Dat zusterstedenbeleid is aan felle kritiek onderhevig. In veel gemeenten is het enthousiasme voor de jaarlijkse rituele poespas met collega’s uit den vreemde tot het nulpunt gedaald. Daarvoor in de plaats komt een nieuwe vorm van zusterstedenbeleid op die meer hout snijdt en voor de lokale samenleving van veel meer belang is: contacten met steden in herkomstlanden.

Contacten met herkomstlanden, en in deze bijdrage gaat het om culturele contacten, lijken om meerdere redenen de moeite waard. Ze zorgen voor het opschudden van de gegroeide opvattingen en ideeën aan het thuisfront, bevorderen het nadenken over waarden en normen zowel in het herkomstland als alhier en verrijken in algemene zin het kunstaanbod zowel hier als daar. Daarnaast komt een voor het thuisfront én herkomstland zinvolle discussie op gang over de opvattingen over vernieuwende versus traditionele kunst en cultuur, autonome en functionele kunst enzovoort.

Het Rotterdamse stadsbestuur heroverweegt momenteel de in het verleden aange-gane betrekkingen met diverse steden. Naast de van oudsher in Rotterdam bestaande contacten met steden die óók havenstad zijn, óók tweede stad van het land zijn en óók te lijden hebben gehad van een bombardement (Antwerpen, Hamburg, Keulen en Dresden) zijn er de banden met gedeeltelijk aan het bovenstaande profiel beantwoordende steden uit herkomstlanden: Istanbul en Casablanca.

Die Rotterdamse herwaardering van de externe betrekkingen moet een eind gaan maken aan de sinds een jaar of drie heersende betrekkelijke stilte aan het front van culturele uitwisseling.

Med Urbs Vie

Aanvankelijk zijn met Istanbul en Casablanca in de loop van de jaren negentig contacten ontstaan in het kader van het zogenaamde Med Urbs Vie-project. Die benaming staat voor het *Mediterranean Urbanisation*-programma (het Europese programma gericht op de verbetering van het gehele woon- en leefklimaat in mediterrane steden) en *Villes Interculturelles d'Europe*, het specifiek op stedelijke cultuur gerichte programma van Europa. In dit programma participeerden Casablanca, Cairo, Istanbul, Lille en Rotterdam, de laatste belast met de coördinatie.

Terwijl het vie-programma specifiek georiënteerd is op culturele uitwisseling, waren de andere Med Urbs-programma's gericht op thema's als lokale belastingen, drinkwatervoorziening, afvalverwerking en milieuzorg. Een 'revisie van de door Brussel ingestelde management- en assistentiebureaus, noodzakelijk door inmiddels aange- toonde, interne fraude' leidde er in 1998 toe dat Brussel de geldkraan naar deze projecten abrupt dichtdraaide. Weg was het geld, weg waren de contacten, althans groten- deels.

Verbreiding en verdieping van de contacten kwamen in de tweede helft van de jaren negentig op gang

Tussen 1994 en 1998 kwamen de contacten tussen Rotterdam en Casablanca, Istanbul, en een derde metropool, Cairo, tot betrekkelijk hoge bloei.¹ In het bijzonder in de jaren '95, '96 en '97 namen de culturele contacten flink toe, getuige de merendeels enthousiaste reisverslagen van onder meer Chris Dercon, toen directeur van Witte de With, en Gerrit Timmers, artistiek leider van het Onafhankelijk Toneel. De contacten waren overigens wel oneven- wichtig verdeeld: de Nederlanders brachten veel bezoeken aan Casa- blanca en Cairo. Van Rotterdam naar Istanbul werd aanzienlijk minder gereisd, ook naar Rotterdam was het verkeer aanzienlijk minder druk dan andersom. In het overzicht van reisverslagen² uit 1997 zijn er slechts twee te vinden van personen die in Rotterdam hun licht kwa- men opsteken. De betrokkenheid van Lille stelde in de praktijk weinig tot niets voor. In evaluaties is geen enkele gebeurtenis de moeite van het signaleren waard geweest.

De evaluatie van deze projecten in 1998³ door de Rotterdamse Kunststichting bracht aan het licht dat er in de tweede helft van de jaren negentig een verbreiding en verdieping van de contacten op gang kwam. Een piek lag in de jaren '96 en '97, gemeten naar de toename van de deelname aan projecten van Rotterdams migrantenpubliek, naar de ruimte die voor artistieke bijdragen uit genoemde steden werd gemaakt in de programma's van Rotterdamse instellingen en naar de groei van samenwerkingsverbanden.

Casablanca

Een antwoord op de betrokkenheid van wat destijds nog omschreven werd als 'het Rotterdamse migrantenpubliek' had Gerrit Timmers van het Onafhankelijk Toneel, die tot op heden een intensieve relatie met Casablanca heeft, al in september 1993 klaar. 'Als wij in het kader van Med Urbs Vie een uitwisselingsprogramma tot stand zouden willen brengen moeten we zeker iets doen voor de Marokkaanse (en meer in het bijzonder Arabisch sprekende) allochtonen in Nederland'. In een toelichting op zijn eerste produc- tie met Marokkaanse acteurs, 'De beschaving, mijn moeder!' van de Marokkaans/ Franse schrijver Driss Chraïbi, voegt hij daar overigens meteen aan toe 'dat je tegen een verhaal

1. Zie tussenrap- portage RKS van 6 februari 1998 aan wethouder Kombrink.

2. Zie Med Urbs Vie-reisverslagen, RKS 1997.

3. Zie tussenrap- portage RKS 1998.

moet aanlopen dat je hart heeft. Als je met Marokkanen theater gaat maken om de eigenheid van Marokkanen op de planken te krijgen, dan zoek je de verkeerde dingen'.

Tot op de dag van vandaag is Timmers zijn opvatting trouw gebleven. Sindsdien produceerde en regisseerde hij nog drie stukken met Marokkaanse acteurs in Marokko. Lukte het in 2001 niet om het controversiële Aïsha met Marokkaanse spelers naar Rotterdam te brengen, dit jaar lukte dat wel met het feministische stuk 'Nora' van de Noorse toneelschrijver Ibsen. Niet alleen worden met deze in het Marokkaans opgevoerde stukken barrières geslecht voor Marokkaanse spelers op een West-Europees podium, ook de doelgroep waarover in de nota's van Rick van der Ploeg zoveel wordt gesproken komt het theater binnen. Wie veronderstelt dat het opvoeren van een Marokkaans toneelstuk met Marokkaanse acteurs of een Turkse film het allochtone publiek, zeker bij de eerste productie, automatisch doet toestromen heeft het mis.

Gerrit Timmers heeft in een toelichting op de totstandkoming van het stuk 'De beschaving, mijn moeder!' uitvoerig beschreven wat er allemaal gedaan moest worden nadat de productie was gerealiseerd. Er was sprake van 'uitvoerig netwerken', schriftelijk en telefonisch contact zoeken met vertegenwoordigers van verschillende Marokkaanse groeperingen, informele bijeenkomsten organiseren met sleutelfiguren, het verspreiden van affiches in Marokkaanse buurthuizen en winkels, een kennismakingsborrel met de gastacteurs, uitnodiging van contactpersonen uit de doelgroepen op repetities en permanente beschikbaarheid van een aanspreekpunt. Alleen het obligate verstrekken van vrijkaarten was vanwege 'de volwassen benadering die recht zou doen aan het product' achterwege gelaten. Het naar Nederland halen van Marokkaanse gezelschappen bleef niet beperkt tot het Onafhankelijk Toneel. Ook Theo Ruyter van Lantaren/Venster maakt gewag van overkomst van een Marokkaans gezelschap. Ook hier was een flinke toeloop van een voor Lantaren/Venster nieuwe groep van Marokkaanse toeschouwers het gevolg.

Het obligate verstrekken van vrijkaarten was achterwege gelaten

Cairo

Toneelgroep Bonheur uit Rotterdam ontwikkelde in het kader van het Med Urbs Vie-programma contacten met toneelgroepen uit Cairo. Van daaruit hebben deze contacten zich uitgebreid naar andere Arabische theatermakers uit het Midden-Oosten. Volgens Sjoukje Vermeer, zakelijk leider van Bonheur, hebben met name de deelname, workshops en presentaties van Bonheur tijdens diverse edities van het Amman Independent Theatre Festival in Jordanië hiertoe bijgedragen. Vermeer stelt vast dat aanvankelijk enthousiast werd samengewerkt, maar dat er na het wegvallen van het Med Urbs Vie-project geen mogelijkheden waren het contact in stand te houden.

Vermeer: 'Wij hebben deze contacten als vruchtbaar ervaren, maar hebben de banden helaas moeten laten vieren doordat er geen tijd/geld meer was om ons hier nog intensief mee bezig te houden. De Arabische theatermakers hadden ook geen financiële middelen om de contacten levend te houden. Op dit moment is er nog wel e-mailcontact, maar het bijwonen en presenteren van wederzijdse voorstellingen, workshops, conferenties en festivals is voor geen van de partijen financieel haalbaar. Eventuele samenwerkingen waar we van droomden, zijn op de lange baan geschoven.'

De meest recente samenwerking van Bonheur met een contact uit de Med Urbs Vie-

tijd was de gezamenlijke presentatie van een Egyptische 'high tea' bij Bonheur in Rotterdam. Mede dankzij een kleine subsidie van de RKS en de samenwerking met Rasa kon Bonheur de Egyptische groep El Warsha uitnodigen om samen een verhalenfestival te maken. Artistiek leider Hassan El Geretly en Anneke van Blokland hebben samen gewerkt aan een dans- en muziekprogramma met Nederlandse en Egyptische verhalenvertellers. 'Deze concrete samenwerking', aldus Vermeer, 'gaf het gevoel dat hier een potentie lag voor een uitgebreider programma dat in beide landen tot interessante syntheses zou kunnen leiden.' Zover heeft het helaas niet kunnen komen. De zakelijk leider spreekt in termen van puur artistieke processen; 'in eerste instantie niet over cultuurpolitieke uitgangspunten als publieksbereik en culturele deelname'. Vermeer meent ook dat de samenwerking met Arabische landen inzicht heeft verschaft in de Arabische cultuur en hun manier van theater maken en beleven. Zij betreurt daarbij de teloorgang van de contacten met Cairo en Amman 'omdat we niet in de gelegenheid zijn geweest om te onderzoeken wat het artistiek voor beide partijen nog had kunnen opleveren'.

Naast deze met name positief getoonzette commentaren op de ervaringen in de samenwerking met vooral Casablanca en Cairo waren er ook heel wat minder positieve geluiden te horen. In de praktijk bleek de samenwerking met Casablanca en Cairo intensiever en soepeler te verlopen dan met Istanbul. De politieke veranderingen in Istanbul ten tijde van het project, waarbij de behoudende Welvaartspartij aan het bewind kwam, waren daar debet aan. Zo vermeldt de evaluatie uit 1998 dat 'de benoeming van een nieuwe leiding over het City Theater tot het stopzetten leidde van twee toneelprojecten met dit theater'. Vers in het geheugen zitten de verwickelingen rondom het door Gerrit Timmers naar Rotterdam gehaalde 'Aïsha, of de vrouwen van Medina' waarbij acteurs en musici om nooit geheel opgehelderde redenen afzagen van medewerking aan het stuk zodat de opvoering niet door kon gaan.

Al in de RKS evaluatie van 1998 werd gezinspeeld op de problemen die te verwachten waren rondom westerse kunstopvattingen. 'Gezien de kloof tussen westerse, modernistische kunstuitingen en mediterrane culturen is het verstandig om eenzijdige nadruk op hedendaagse kunst af te zwakken', schreef Thomas Meyer Zu Slochteren, toenmalig stafmedewerker beeldende kunst van de RKS, na zijn bezoek aan een biënnale in Cairo. 'De vraag is op zijn plaats of, en zo ja, hoe de beeldende kunst zoals wij die in het Westen beleven, aan de Nijl een rol speelt of kan spelen. Binnen het huidige Egyptische culturele klimaat is persoonlijke vrijheid en een kritische houding zoals wij die in het Westen kennen niet of nauwelijks aanwezig. De Arabische wereld is nogal gesloten, de Egyptische kunstenaar legt zichzelf een zekere censuur op... de kunstkritiek is nauwelijks ontwikkeld en een internationale oriëntatie wordt gemist.' Aïsha maakt enkele jaren daarna duidelijk dat de werkelijkheid van Cairo ook die van Casablanca was.

Kloof tussen westerse, autonome kunst en waarden van elders

Zakelijke problemen

Naast communicatieproblemen die het gevolg waren van westerse opvattingen over autonome, vrije kunstbeoefening in een niet westerse, mediterrane context, waren er in de afgelopen jaren ook veel problemen van zowel artistieke als zakelijke aard. Theo

Ruyter van Lantaren/Venster wijst op de sterke schommeling in kwaliteit die het theateraanbod vanuit Marokko kenmerkte. Daarnaast braken de kosten op: 'elk gezelschap uit Casablanca is door tickets, hotels, verblijf, transport, decor, visaproblematiek en extra publiciteit 7 tot 8 keer zo duur als een vergelijkbaar Nederlandse gezelschap'.

Het Onafhankelijk Toneel (OT) heeft een uitgebreid scala aan ervaringen op het gebied van tegenwerking bij de douane, problemen bij het inklaren van decors en moeilijkheden bij het verkrijgen van stempels, paspoorten en visa die uitreis van acteurs mogelijk moeten maken. Dan is er nog het onverwachte probleem van de aansprakelijkheid als werkgever van de instelling die buitenlandse acteurs laat overkomen. Corrie Prins, zakelijk leider van het OT, heeft moeten ervaren dat het OT soms vijf jaar lang aansprakelijk bleef voor alles wat de desbetreffende werknemer deed of kon overkomen. Twee jaar geleden heeft Corrie Prins zelfs staatssecretaris Van der Ploeg moeten vragen om te interveniëren bij problemen met Marokkaanse acteurs die hun uitkering in Marokko dreigden te verliezen. Dit jaar werd het OT geconfronteerd met een andere noviteit: een van de acteurs met wie Gerrit Timmers in Marokko werkte, werd voor een televisieserie gevraagd. Hoewel hij daar slechts één week werk aan zou hebben, een week die precies in de Nederlandse speelperiode van de OT-productie viel, moest hij van een optreden in het stuk 'Nora' afzien omdat hij anders nooit meer door de Marokkaanse televisie zou worden gevraagd.

Na het Med Urbs Vie-tijdperk ontbraken ook de middelen. Tot het volledig stil vallen van activiteiten leidde dat overigens niet. Gerrit Timmers ging met zijn productie- en regiearbeid 'on the spot' in Casablanca onverdroten voort en Theo Ruyter produceerde in 2001 een Turks filmfestival. Ruyter stelde onlangs, met een schuin oog naar het budget van de Rotterdamse Schouwburg van directeur Jan Zoet, vast dat deze redelijk wat middelen heeft om zich buitenlands te oriënteren en aankopen te doen en hij niet. 'Er zijn nauwelijks of geen middelen om ons te oriënteren op bijvoorbeeld dans en theater uit Istanbul.' Ruyter stelde daarom voor dat er in de nabije toekomst twee budgetten beschikbaar moeten komen. Eén is voor een kennismaking, waarbij twee tot drie personen van de artistieke staf van een kunstinstelling in staat worden gesteld om op een festival in Casablanca of Istanbul te 'scouten' en daarna twee of drie personen naar Rotterdam uit te nodigen. Daarnaast zou er een budget moeten zijn voor programmering, presentatie en publiciteit om jaarlijks twee of drie theater- of dansgroepen in Rotterdam aan de slag te laten gaan. Ook zou een Turkse dramaturg of choreograaf in staat gesteld moeten worden om met Nederlandse spelers/dansers een productie te maken.

Gevestigde instellingen versus allochtone groeperingen

De contacten tussen Rotterdam en Med Urbs Vie-steden als Casablanca en Istanbul hebben in de praktijk vooral gestalte gekregen via de 'gevestigde culturele instellingen' en slechts in beperkte mate via organisaties van allochtonen. Wellicht heerste bij deze organisaties van allochtonen de opvatting dat contacten tussen culturele organisaties van – in dit geval – Turken en Marokkanen de traditionele kaders niet of nauwelijks leken te overstijgen.

Maar is dat wel zo? Bij de realisatie van het eerste mediterrane filmfestival in theater Lantaren/Venster speelden de contacten van de Turkse culturele vereniging Sahne met

Istanbul een belangrijke rol. Haar rol bij de realisatie van de twee mediterrane filmfestivals in Lantaren/Venster is essentieel geweest. Zeker bij de voorbereiding van het eerste festival leverde Sahne deskundigheid die Lantaren/Venster op dat moment nog ontbeerde. Bij de tweede editie was die deskundigheid er inmiddels wel maar speelde Sahne net als de eerste keer een belangrijke rol bij het naar binnen halen van veel Turkse bezoekers.

Een ander voorbeeld is het Arabisch filmfestival 'In het licht van de Halve Maan'. Hiervan hebben inmiddels twee edities plaats gevonden, eveneens in Lantaren/Venster. Dit festival kon plaatsvinden dankzij de deskundigheid en de netwerken in de Noord-Afrikaanse landen van de in Rotterdam gevestigde stichtingen Tufone (Tunesisch Forum Nederland) en SPIN (Stichting Palestijnse Islamieten in Nederland). De gekozen films waren van redelijk hoog cinematografisch niveau en de hedendaagse ontwikkelingen in de Arabische cinema werden niet geschuwd. Nog een derde voorbeeld, weliswaar buiten het bestek van Med Urbs Vie vallend, is het vermelden waard. De Kaapverdische gemeenschap in Rotterdam is in het verleden regelmatig door De Doelen ingeschakeld om te adviseren over de programmering van Kaapverdische muziek. In al deze voorbeelden hebben de deskundigen zich zeer zeker niet alleen beperkt tot het voor het voetlicht brengen van traditionele kunstuitingen.

Casablanca heeft in de activiteitenstroom van de afgelopen jaren de overhand gehad, maar nu begint het tij langzaam te keren. Begin juni vertrokken maar liefst twee Rotterdamse delegaties naar Istanbul. Beide delegaties trekken de conclusie dat moet worden aangestuurd op een langdurige structurele samenwerking tussen Rotterdam en Istanbul, maar dat de realiteit niet uit het oog mag worden verloren. Zelfs de hoogste ambtenaar van Cultuur en Welzijn in Istanbul Senol Demiröz zegt door de politieke ontwikkelingen in zijn land niet verder te kunnen kijken dan een half jaar. De conclusie van de Istanbul-gangers is desondanks dat indien er steeds met dezelfde (faciliterende) partners wordt samengewerkt er bestendige en langdurige relaties kunnen ontstaan waardoor culturele uitwisseling steeds makkelijker zal worden en een structureel karakter kan krijgen. Daarbij is er onmiskenbaar sprake van een groot verschil tussen de bestuurlijke cultuur hier en daar. Kunst- en cultuurbeleid in Istanbul wordt primair op centraal regeeringsniveau vastgesteld en vervolgens decentraal uitgevoerd. 'Eerst denkt de overheid, dan volgen de instellingen pas', aldus de woorden van RKS-directeur Robert de Haas na zijn bezoek met een delegatie uit Feijenoord aan een deelgemeente van Istanbul. De Haas: 'Wat dat betreft is het deelgemeentelijk denken al een stap in de goede richting om het centralisme te doorbreken. Men moet zich voortdurend goed realiseren dat men zowel in Istanbul als Casablanca de overheid nodig heeft om iets te realiseren, een situatie die volkomen afwijkt van die van hier met zijn autonome directies van kunstinstellingen en de op betrekkelijk eerbiedige afstand opererende overheid.'

Kunst- en cultuurbeleid in Istanbul wordt primair op centraal regeeringsniveau vastgesteld en vervolgens decentraal uitgevoerd

Conclusies

Naar de mening van de betrokken instellingen toont de huidige situatie aan dat verwachtingen op grond van het Med Urbs Vie-verleden omtrent de uitwisseling van optredens van kunstenaars en gezelschappen over en weer niet konden worden waargemaakt vanwege gebrek aan Europese en nationale middelen. Om te kunnen slagen, aldus deze instellingen, moet een programma worden ontwikkeld waarin naast een kennismakingsbudget ook een programmeringsbudget is opgenomen, vergezeld van een culturele samenwerkingsovereenkomst. De vraag is echter of het vragen om meer geld niet al te voor de hand liggend is. Had van de instellingen in de afgelopen jaren niet mogen worden verwacht dat ze internationale contacten als vanzelfsprekend in hun artistieke beleid hadden verwerkt, gebruikmakend van de reguliere programmeringsgelden die zij in het kader van het kunstenplan jaarlijks krijgen toebedeeld?

De contacten met Istanbul zijn in de Med Urbs Vie-periode, zeker in de tweede helft van de jaren negentig, na de politieke wisselingen, aanzienlijk stroever geweest dan die met Casablanca. De wil tot wederzijdse samenwerking moet in een intentieovereenkomst (of zoals hierboven genoemd: culturele samenwerkingsovereenkomst) tot uitdrukking komen. Het lijkt erop dat deze bevinding ten aanzien van Istanbul nadrukkelijker aan de orde gesteld moet worden dan ten aanzien van Casablanca.

Diverse betrokkenen zoals Bonheur stellen dat de contacten met Cairo aanzienlijk intensiever en interessanter waren dan die met Casablanca en Istanbul. Maar Cairo komt vanwege het ontbreken van voldoende Egyptenaren in het kleurrijke Rotterdamse stadsleven niet langer voor in het lijstje van steden waarmee Rotterdam connecties in stand wil houden. Wel worden naast Istanbul en Casablanca een aantal West-Europese steden als mogelijke partnersteden genoemd. Er is alles voor te zeggen om de banden met de West-Europese steden te laten schieten en die met steden uit andere herkomstlanden (Paramaribo, San Vicente in Kaapverdië en Willemstad) aan te halen. Het accent in de culturele betrekkingen zou wat ons betreft mogen verschuiven van contacten van (tweede) havensteden en steden met een gebombarderd centrum naar steden uit herkomstlanden (voor de beginselvasten: óók havensteden).

Er is alles voor te zeggen om de banden met de West-Europese steden te laten schieten en die met steden uit andere herkomstlanden aan te halen

In het Med Urbs Vie-project werden per stad voorkeurdisciplines aangegeven. Met Istanbul zouden vooral de filmbanden worden aangehaald. Met Casablanca moest meer worden uitgewisseld op het gebied van muziek, terwijl Rotterdam de beeldende kunst voor haar rekening zou nemen. In de praktijk werd nauwelijks consequent met die indeling omgesprongen. Culturele uitwisseling moet daarom worden opgevat als uitwisseling over het gehele, brede front van mogelijke activiteiten. In de praktijk zal dan wel blijken welke culturele contacten de meest vruchtbare zijn en in welke disciplines die tot de beste resultaten leiden. Er moet sprake zijn van voldoende 'trial and error' voordat definitief accenten worden gelegd.

Het voeren van een controleerbare en efficiënte bedrijfsvoering blijft natuurlijk een must. In het verleden is op dat gebied veel fout gegaan, ook in Rotterdam liep niet alles naar wens. Een gedegen, ambtelijk voldoende opgetuigde projectadministratie en con-

sequente doorkoppeling van alle noodzakelijke informatie naar de geldschietter is noodzakelijk. Een stevig projectmanagement is nodig om de vele perikelen op het gebied van verstrekkingen van visa, afwikkeling van douanefaciliteiten en regelingen omtrent rechtsposities en dienstverbanden het hoofd te bieden.

Wie met steden in herkomstlanden te maken heeft zal moeten wennen aan een overheid die een andere benadering hanteert dan de op Thorbeckiaanse leest geschoeide Nederlandse cultuurpolitiek. Bemoeienis van bovenaf met de cultuur ter plekke is de normaalste zaak van de wereld en dat veranderen Nederlanders niet even. Voorzichtige pogingen om binnen de smalle marges vrijheden te bedingen zullen geaccepteerd moeten worden. Soms zal de weg van de meer traditionele kunstuiting meer voldoening bieden dan de in de knop gebroken avant-gardistische kunstuiting. Dit alles staat natuurlijk los van de mogelijkheid om in het eerste geval ook makkelijker de belangstelling en waardering van de allochtone kunstconsument alhier te ontvangen.

Moeilijk is het om een integratiedoelstelling te formuleren. Wat is de rol en de betekenis van allochtone culturele organisaties in de culturele contacten tussen Nederland en het herkomstland? Moeten allochtone organisaties betrokken worden in de contacten tussen Nederlandse culturele instellingen en de steden in de herkomstlanden of kunnen ze worden genegeerd? Het valt niet te ontkennen dat rechtstreekse contacten tussen Nederlandse instellingen in de landen van herkomst met behulp van allochtone organisaties uit Nederland kunnen leiden tot onverwachte koppelingen en confrontaties. Daarnaast kunnen deze koppelingen het debat stimuleren en de culturele uitwisseling op een hoger plan brengen. Maar evenzeer is de kans groot op de een of ander manier de neus te stoten.

De praktijk laat zien dat allochtone organisaties in de voorbereidende, verkennde contacten tussen Nederlandse culturele instellingen en dergelijke instellingen in de herkomstlanden een belangrijke intermediaire functie kunnen vervullen en daarnaast een inhoudelijke deskundigheid hebben die van nut kan zijn voor de relatie tussen instellingen, zeker in de aanvangsfase. Wie de illusie heeft dat de ontmoeting van culturen op een gestructureerde manier gaat, wordt teleurgesteld.

Allochtone organisaties hebben inhoudelijke deskundigheid die van nut kan zijn voor de relatie tussen instellingen

Culturele relaties zijn rijgsnoeren van geïnspireerde, bewogen, op zichzelf staande, vaak zeer persoonlijk geëntameerde, autonome initiatieven. Hoewel het geen kwaad kan daartussen een enkele structurerende intermediair te plaatsen. Al was het maar omdat anders alles over te veel schijven loopt. Vaak zijn het primair gepassioneerde kunstenaars zoals Gerrit Timmers die, behept met een hoge mate van vasthoudendheid, inhoud geven aan culturele betrekkingen tussen steden. Zeker in de beginfase zijn organisaties van allochtonen belangrijk om de eerste contacten te kunnen leggen.

In die zin zijn internationale relaties er zeer bij gebaat als de contacten in de 'thuis haven' tussen kunstenaar of kunstinstelling en organisaties van allochtonen goed zijn. Alleen dan ontstaat een platform vanwaar de initiatieven in de richting van toekomstige partners met succes gelanceerd kunnen worden. Wie niet eerst lokaal de relaties met de ander op orde heeft zal in de globale contacten weinig effectief opereren. Want ook bij externe culturele contacten geldt: 'think global and act local'.

Auteur

Tjeu Strous is vanaf 1 oktober 2000 hoofd beleid van de Rotterdamse Kunststichting. Hij was tussen 1997 en april 2000 wethouder van Cultuur in Middelburg.

Abstract

Very familiar with Casablanca, stepping hesitatingly towards Istanbul: almost 10 years' experience with towns of origin while based in Rotterdam

The city council of Rotterdam is busy re-evaluating its twin city policy. Emphasis is currently shifting from traditional twinning with European towns to contacts with towns in countries from which many people have moved to Rotterdam over the past few decades. As a result, the relative silence that surrounded Rotterdam's twin city policy appears to be broken.

Tjeu Strous, head of policy matters with the *Rotterdamse Kunststichting (RKS, Rotterdam Art Foundation)*, outlines the practical aspects of this process of re-evaluation. Many arts institutions in Rotterdam have established contacts with counterparts in other towns beyond Europe. The RKS evaluates the results of such contacts, in an artistic sense, but also with regard to the possible cultural enrichment of the local community. He focuses his description on the cities of Cairo, Casablanca and Istanbul.

It has been found that there are differences in the way contacts develop. This relates to the political-administrative situation in the cities involved, the possibilities for individual institutions to take initiatives, and the size of the groups of immigrants that live in Rotterdam. Furthermore, there are also financial restrictions, although waiting for European funding should be no excuse for idly standing by.

The success of the new twinning policy is even more dependent on the local cultural infrastructure. The more effectively the artists, cultural institutions and, in some cases, immigrant organisations in Rotterdam work together in an amicable way, the more the initiatives taken at international level are likely to succeed.